

Atlasinventeringen av fåglar i Sörmland

Detta dokument är tänkt att ge information om den pågående atlasinventeringen av fåglar i Sörmland samt fungera som en guide för alla deltagare.

Innehåll

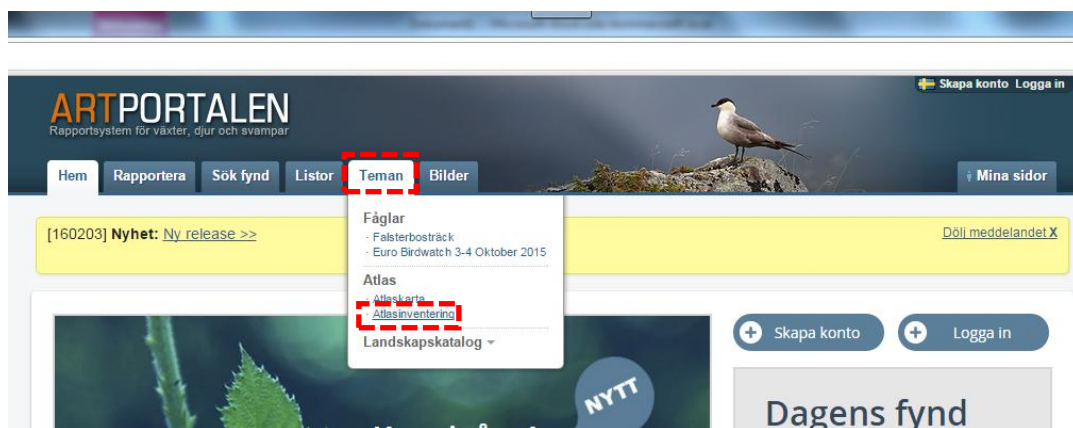
Översikt över atlasinventeringen av fåglar i Sörmland	2
Atlasinventeringen i Artportalen.....	2
Planeringen av inventeringen	5
Inventeringens omfattning.....	5
Den enskildes bidrag	6
Häckningskriterier	6
Häckningskriterier i Artportalen.....	7
Bedömning av flyttande kontra häckande fåglar	7
Vett och etikett i fält	8
Skyddade arter i Artportalen.....	8
Administrera en atlasruta.....	9

Översikt över atlasinventeringen av fåglar i Sörmland

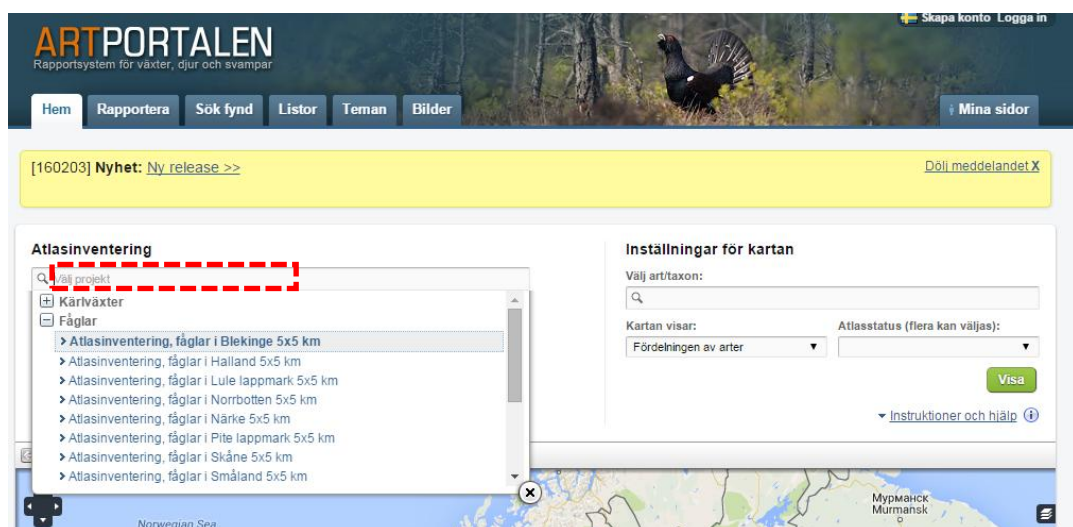
Atlasinventeringen av fåglar i Sörmland omfattar Sörmlands rapportområde vilket är detsamma som FSO:s verksamhetsområde. Den är tänkt att pågå under fyra år 2016-2019 samtidigt som redan tillgänglig data i Artportalen från 2010-2015 ingår. I mångt och mycket eftersträvas att följa liknande metodik som använts i tidigare inventeringar. Det innebär att man använder s.k. atlasrutor om 5x5 km och att man för varje sådan ruta försöker konstatera häckningskriterier enligt en fördefinierad lista enligt nedan. Inventeringen utförs på ideell basis av fågelskådare på dennes fritid.

Atlasinventeringen i Artportalen

För en översikt välj ”teman” och sedan ”Atlasinventering”

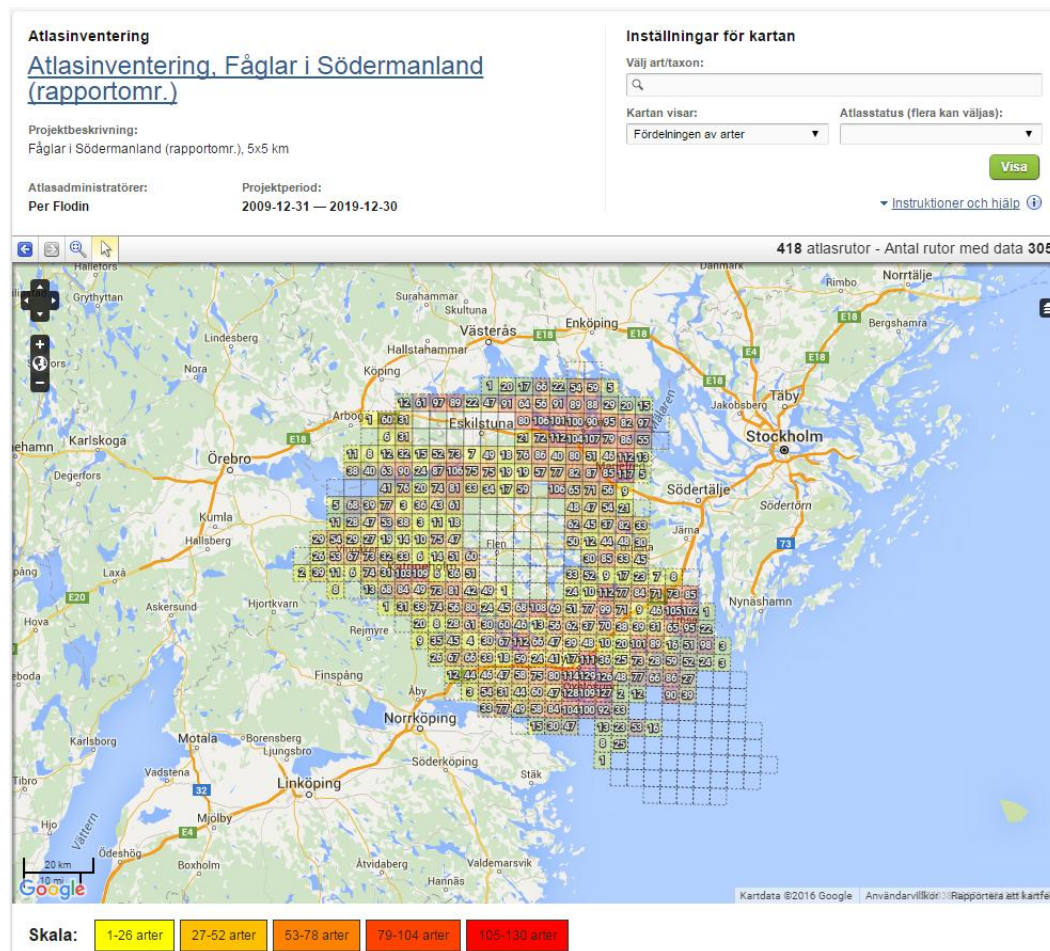

Under rutan för ”Atlasinventering” öppna ”Fåglar” och välj atlasinventering för Sörmland

Nu ser man rapportområdet Sörmland med alla atlasrutor (dvs rutor om 5x5 km).

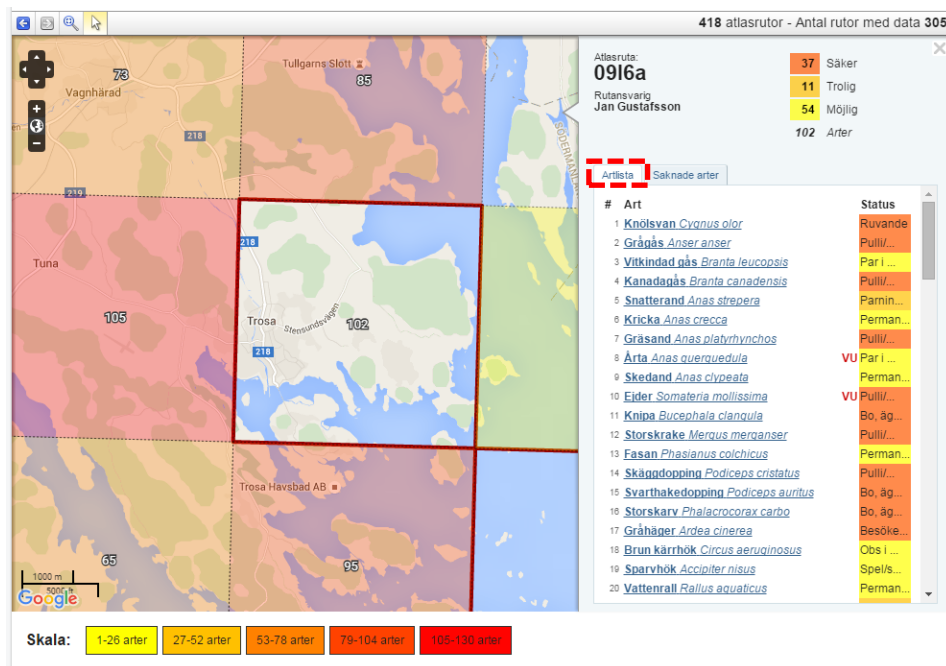
För varje ruta anges en färg och en siffra som indikerar hur många arter som under de senaste 5 åren rapporterats med någon form av häckningskriterie som ger möjlig, trolig eller konstaterad häckning.

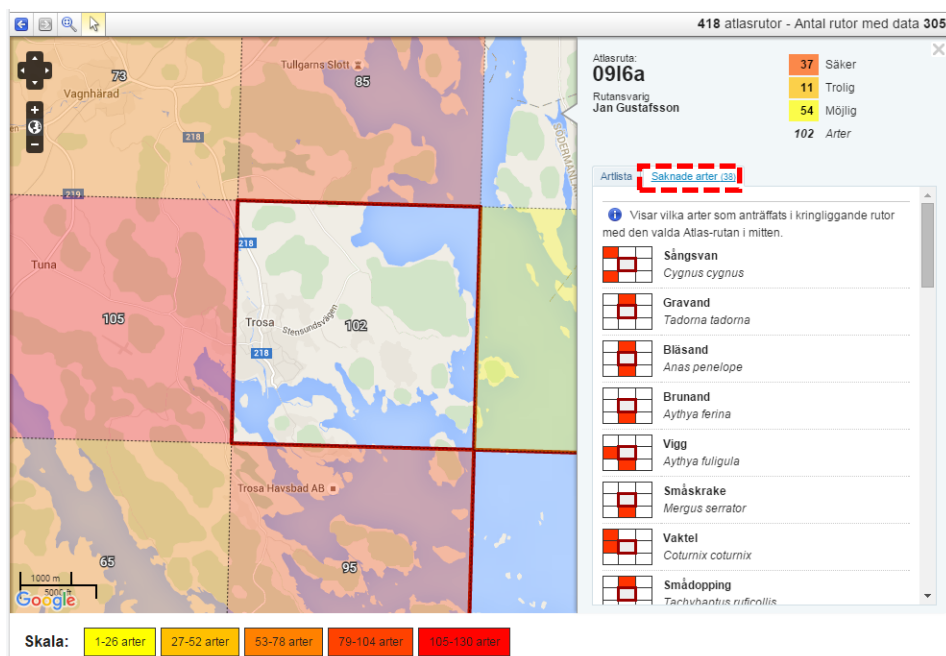
Nu kan man enkelt zooma in i kartan om man vill undersöka ett mindre område. I detta fall Trosa kommun.

Om man nu klickar på en specifik ruta kan man få reda på i detalj per art vilket häckningskriterie som är det hittills högsta rapporterade om man har "artlista" aktiverat.

Om man istället aktiverar "Saknade arter" ser man vilka möjliga arter som rapporterats med häckningskriterie i någon angränsande ruta, men som saknas i den aktuella rutan man studerar. På detta vis kan man få tips om vad man kanske bör leta särskilt efter.

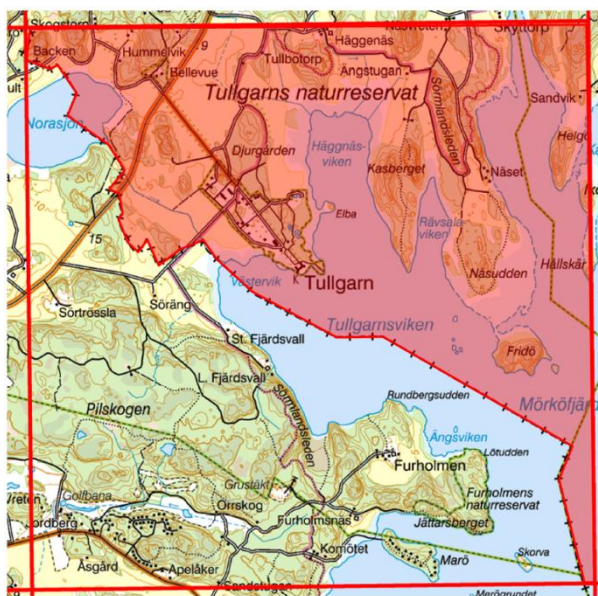
Det är ju f.ö. möjligt att någon förväntad art inte noterats med häckningskriterie alls inom närområdet p.g.a. få besökande skådare så man får se upp så att inte någon vanlig art glöms bort.

Planeringen av inventeringen

Under vårvintern 2016 pågår bokning av atlasrutor runt om i Sörmland. Intresserade skådare som vill hjälpa till ideellt på sin fritid får anmäla intresse. Den som bokar en ruta kommer att få en pdf-kopia över ett kartblad för sin ruta. Därefter genomförs inventering efter egen förmåga under de kommande åren 2016-2019 där man använder Artportalen som rapporteringsverktyg. Ambitionen är att komma upp i "konstaterad häckning" (se nedan rubrik för förklaring) för så många rimliga arter som möjligt. Med den ambitionen för ögonen bör man sedan efter avslutad inventering kunna säga att de arter som inte noterats med stor sannolikhet inte finns häckande inom angiven ruta.

Inventeringens omfattning

Den del av Sverige som omfattas av denna atlasinventering är FSO:s verksamhetsområde lika med Sörmlands rapportområde. Detta är väl definierat i Artportalen så vi får automatiskt stöd av systemet för att hålla reda på vad som ingår och vad som inte gör det. Värt att notera för de som handhar en atlasruta som gränsar till ett annat verksamhets-/rapportområde är att endast "vår" del av rutan ska inventeras. Vi i Sörmland har endast tillgång till "vår" del av rutan för administration så vi kan endast ta ansvar för denna. Det innebär att rutor i gränslandet kan vara m.e.m. omfattande. Om vi tar ett exempel från Tullgarnsområdet för att visualisera det hela så hamnar ungefär halva rutan inom vår inventering och ungefär halva rutan utanför.

Ovanstående karta visar en delad ruta där sydvästliga delen ingår i Trosa kommun och Sörmlands rapportområde medan den nordostliga delen ligger i Södertälje kommun och därmed i Stockholms rapportområde. Den rödmarkerade delen ingår därmed inte i vår atlasinventering.

Inom inventeringens ramar avser vi heller inte att inventera fågelskyddsområden med tillträdesförbud under häckningstid. Dessa ligger oftast i skärgårdsmiljö eller i de stora sjöarna, och då det dels genomfördes en skärgårdsinventering delvis i dessa områden 2016, och det dels någorlunda regelbundet görs riktade sjöfågelinventeringar i de stora sjöarna, anser vi att kännedomen inom de skyddade områdena är tillräckligt god ändå. Om det lyfts önskemål under inventeringens gång om att genomföra riktad inventering inom något enstaka fågelskyddsområde får det tas med inventeringsledningen som i sin tur får föra en dialog med Länsstyrelsen.

Den enskildes bidrag

Man kan alltså boka en eller flera rutor som inventerare. En bra idé är att göra det tillsammans med någon skådarkompis så kan man antingen göra det hela tillsammans (roligare), eller dela på bördan (mindre jobb).

Den som inte vill låsa upp sig i tid och rum för en specifik atlasruta kan ändå bidra väsentligt genom att rapportera särskilt noga med angivande av häckningskriterier även för vanliga arter. Ser man en ärtsångare mata nyligen flygga ungar bör detta rapporteras med noggrann angivelse av plats. Då ska man även tänka på att det kan behöva skapas nya lokaler så att noggrannheten blir tillräckligt hög. Ska man ut i skogen på promenad kan man exempelvis välja ett område som är dåligt inventerat enligt Artportalen lika gärna som att gå någon annanstans. Tillbringar man mycket tid vid exempelvis sommarstugan är det troligt att man "snubblar" på häckande fåglar som lämpligen rapporteras i Artportalen varpå man hjälper den som står som ansvarig för just den rutan.

Det viktiga är dels att man anger lokal noggrant samt att man kommer ihåg att ange lämplig "aktivitet":

The screenshot shows the 'Artportalen' web application interface. The main form is for reporting a sighting of 'Vigg' (Aythya fuligula). The 'Aktivitet' dropdown menu is highlighted with a red dashed box and labeled 'I par'. A red arrow points from the text box on the right to this dropdown. Another red arrow points from the text box to the 'Spara fynd' button at the bottom right of the form.

I det här påhittade exemplet har vi ett viggpar i Tureholmsviken som parar sig. Denna observation skulle kunna räknas som "trolig häckning"

Häckningskriterier

Vad menas egentligen med "möjlig", "trolig" och "konstaterad" häckning? Hur ska jag som inventerare veta skillnaden och hålla isär begreppen? Det är inte så svårt alls eftersom systemet håller reda på detta såvida man använder det som kallas aktivitet så som beskrivs ovan. I grunden används samma häckningskriterier i Artportalen som har utgjort grunden för de allra flesta liknande inventeringar i Sverige i decennier. Nedan beskrivs de häckningskriterier som idag används i Artportalen och som man finner under "aktivitet" när man rapporterar. I tabellen ser vi även en jämförelse med de äldre häckningskriterier som säkerligen en del rutinerade inventerare känner igen

sedan tidigare. Här framgår även var gränsen dras mellan "möjlig", "trolig" och "konstaterad" häckning.

Häckningskriterier i Artportalen

Häckningskriterier - Fåglar	Aktivitet nr.	Gamla Hk	Bedömning
Bo, ägg/ungar	1	20	Säker häckning
Bo, hörda ungar	2	19	
Misslyckad häckning	3		
Ruvande	4	18	
Äggskal	5	17	
Föda åt ungar	6	16	
Bär exkrementssäck	7	15	
Besöker bebott bo	8	14	
Pulli/nyligen flygga ungar	9	13	
Nyligen använt bo	10	12	
Avledningsbeteende	11	11	
Bobygge	12	10	
Ruvfläckar	13	9	Trolig häckning
Upprörd, varnande	14	8	
Bobesök?	15	7	
Parning/parningsceremonier	16	6	
Permanent revir	17	5	Möjlig häckning
Par i lämplig häckbiotop	18	4	
Spel/sång	19	3	
Obs i häcktid, lämplig biotop	20	1 - 2	

NOTERA att forna tiders uppdelning mellan kriterie 1 "Obs i häcktid" samt kriterie 2 "Obs i häcktid, lämplig biotop" i Artportalen som synes slagits samman till endast ett kriterie. Detta bör beaktas noga för de som är rutansvariga och ska administrera fynd från inventeringen. Mer om detta nedan under "administrera en atlasrutaruta".

Bedömning av flyttande kontra häckande fåglar

Hur gör man egentligen för att särskilja exempelvis en gransångare som sjunger på sin väg norrut mot en som faktiskt håller att revir på platsen och kan tänkas häcka? Frågan är svår och gäller alla arter som häckar norröver, men som även skulle kunna häcka i Sörmland. För att ge lite hjälp till våra inventerare har vi sammanställt nedanstående förenklade guide för ett antal utvalda särskilt kinkiga arter. Notera att detta förstås är en starkt förenklad bild och att varje enskilt fynd måste bedömas för sig, men en enstaka sjungande rödvingetrast eller bergfink i mitten av april ger knappast "trolig häckning" såvida inte fågeln är kvar sent i maj och har skapat sig ett "permanent revir". Angivet tidsintervall är alltså vad vi tycker indikerar möjlig häckningstid i Sörmland. Notera dock att även detta intervall för de flesta arterna fortfarande överlappar med flyttperioden.

Art	Från	Till	Kommentar
Stjärtand	20-maj	20-jul	
Bergand	20-maj	20-jul	
Salskrake	20-maj	20-jul	
Norrlandshäckande vadare	01-jun	01-jul	Avser vadare som normalt inte häckar här
Dvärgmå	01-jun	20-jul	Notera att yngre 2k-fåglar knappast häckar
Jorduggla	20-maj	20-jul	
Nordlig gulärta (rasen thunbergi)	01-jun	20-jul	Noggrannhet i rasbestämning viktigt
Sidensvans	20-maj	20-jul	

Strömstare	01-maj	15-aug	
Blåhake	20-maj	01-jul	
Rödvingetrast	20-maj	20-jul	
Gransångare	20-maj	20-jul	
Varfågel	20-maj	20-jun	
Bergfink	20-maj	20-jul	
Gråsiska	20-maj	20-jul	

Vett och etikett i fält

Vi förväntar oss att de skådare som deltar i inventeringen besitter grundläggande sunt förnuft och att man låter detta sunda förnuft styra sitt beteende i fält. Icke desto mindre kanske det kan vara på sin plats att påminna om en del självklarheter:

- Ta kontakt med markägaren om du rör dig nära fastigheter, odlade fält eller boskap
- Konstatera gärna häckning av svalor i ladugårdar, MEN först efter tillstånd av ägaren
- Be om lov innan du kör din bil på vägar som anges som privata eller enskilda
- Använder du smal väg som visserligen inte märkts som enskild så placera en skylt i framrutan på din parkerade bil att du är inventerare ¹⁾. Där ska ditt namn och mobilnummer framgå. Detsamma gäller om du parkerat lite "trångt till".
- Respektera alltid beträdnadsförbud av olika slag. Som synes ovan ingår inte fågelskyddsområden med beträdnadsförbud i inventeringen så man kan inte hänvisa till denna som orsak till eventuell överträdelse.
- Var alltid beredd på att förklara dina förehavanden för en nyfiken allmänhet och försök vara påläst avseende syfte med inventeringen och dess omfattning samt metodik. Kom ihåg att du kan ses som en representant för föreningen som inventerare och blir därmed lite av en ambassadör för vår sak. Du kan alltid i dessa lägen referera till inventeringsledningen.

- 1) Projektet kommer att tillhandahålla en fördefinierad mall som man kan använda om man vill. En A4-lapp på vilken man fyller i sitt namn och mobilnummer.

Skyddade arter i Artportalen

I Artportalen finns ett inbyggt automatiskt skydd för vissa utvalda arter som rapporteras med häckningskriterium. Fynd som skyddas är de flesta rovfåglar och ugglor, samt tjäder och kungsfiskare. Den som rapporterat sådana fynd kan bara se sina egna fynd när man är inloggad. Det här innebär att det inte är säkert att man som inventerare kan se alla fynd av alla arter i "sin" inventeringsruta som andra har rapporterat just skyddade arter med häckningskriterie. Skyddade fynd i atlasrutorna kommer att hanteras av FSO:s Regionala rapportkommitté (Rrk) som har behörighet att se och administrera skyddade fynd i rapportområdet. Det innebär att inventeringsledningen kan hjälpa till om inventeraren undrar över en viss arts status inom sin ruta.

Administrera en atlasruta

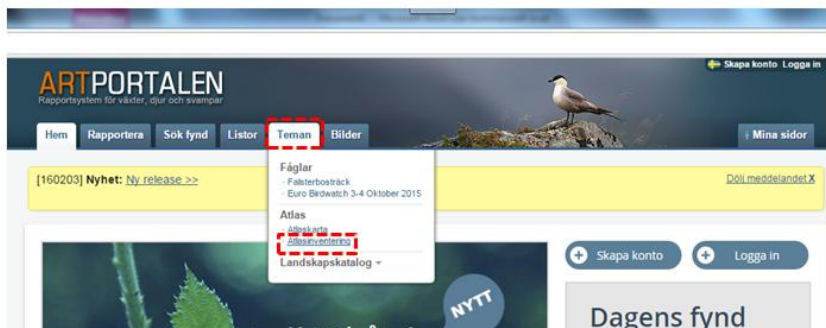
Den som åtar sig att vara ansvarig för en atlasruta bör i möjligaste mån även ta sig an att administrera fynden från densamma. Detta för att avlasta inventeringsledningen som annars måste ta denna administration. Möjligen kan det hela tyckas lite avskräckande vid en första påsyn, men troligen gör det inventeringsarbetet tvärtom mycket roligare om man själv har full koll på resultatet och kan följa utecklingen löpande.

Att administrera en atlasruta efter det att man skrivit in sina fynd i Artportalen är alltså något som inventeraren bör göra, men är inte ett tvång. Om man inte själv vill göra detta utan enbart inventera "sin" ruta så går det också bra. Om man inte vill utföra administrationen av rutan så kommer ditt namn inte stå vid rutan i Artportalen, utan då blir det någon annans namn där av de som kommer att utföra administration av rutor. Detta har rent tekniska behörighetsmässiga skäl. Ditt namn vid/på din ruta kommer däremot att finnas på FSOs hemsida under fliken Atlasinventering och sedan på sidan om bokningsläget för atlasrutor.

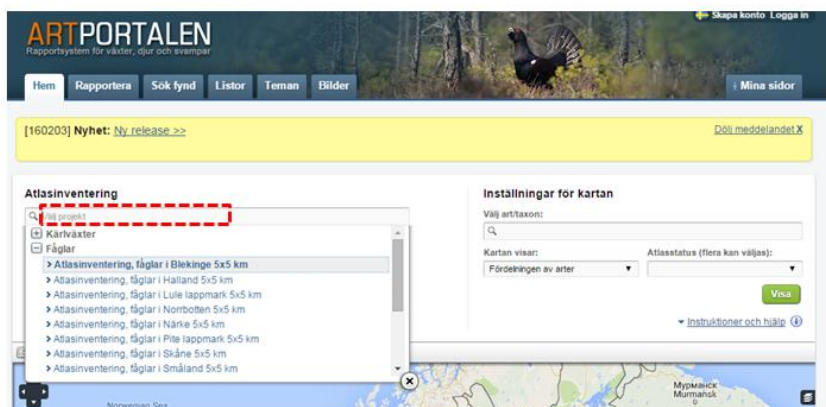
Att administrera sin ruta går ut på att vid behov uppdatera eventuella nya fynd av en redan tidigare inskriven art till ett högre häckningskriterium, eller att för en ny art för rutan aktivera arten med ett häckningskriterium.

Man går tillväga på detta vis:

- Man loggar in på artportalen med sitt eget login.
- På startsidan väljer man fliken "Teman". Och sedan "Atlasinventering" varpå man väljer Sörmland.

Under rutan för "Atlasinventering" öppna "Fåglar" och välj atlasinventering för Sörmland

- Nu kommer Sörmland fram med karta och rutor.
- Till höger ovanför kartan väljer du "Mina rutor" under fliken "Kartan visar" och därefter grön knapp "Visa".

ARTPORTALEN
Rapportsystem för växter, djur och svampar

Hem Rapportera Sök fynd Listor Teman Bilder Mina sidor

[160203] Nyhet: Ny release >> [Dölj meddelandet X](#)

Atlasinventering
Atlasinventering. Fåglar i Södermanland (rapportomr.)

Projektbeskrivning:
Fåglar i Södermanland (rapportomr.), 5x5 km

Atlasadministratör:
Per Flodin

Projektperiod:
2010-01-01 — 2019-12-31

Inställningar för kartan

Välj arttaxon:

Kartan visar:

- Fördelningen av arter
- Fördelningen av arter
- Bokade rutor
- Mina rutor

Atlasstatus (flera kan väljas):

[Visa](#)

[Instruktioner och hjälp](#)

418 atlasrutor - Antal rutor med data 330

- Nu ser du dina bokade rutor och du klickar på den ruta som du vill administrera i.
- Rutan visas nu till vänster och till höger finns en del text och annan information.

Hem Rapportera Sök fynd Listor Teman Bilder Mina sidor

Atlasinventering. Fåglar i Södermanland (rapportomr.)

Projektbeskrivning:
Fåglar i Södermanland (rapportomr.), 5x5 km

Atlasadministratör:
Per Flodin

Projektperiod:
2010-01-01 — 2019-12-31

Inställningar för kartan

Välj arttaxon:

Kartan visar:

- Mina rutor

Atlasstatus (flera kan väljas):

[Visa](#)

[Instruktioner och hjälp](#)

1 atlasrutor - Antal rutor med data 1

09H5j
Göran Andersson

Rutanavang
Göran Andersson

Artlista Sökade arter (84) Änderingsrapport

Visa alla arter

Visa ej bedömda arter

Arten	Bedömning
1 Sångsvan <i>Cyanus cyaneus</i>	Ruvande
2 Sångsvan <i>Anser fabalis</i>	NT
4 Spetsbergssångsvan <i>Anser brachyrhynchus</i>	
5 Blåspås <i>Anser albifrons</i>	
6 Gråspås <i>Anser anser</i>	Perman...
7 Vitkindad pås <i>Branta leucopsis</i>	
8 Kanadapås <i>Branta canadensis</i>	
9 Snatterand <i>Anas strepera</i>	Perman...
10 Blåsand <i>Anas penelope</i>	
11 Kricka <i>Anas crecca</i>	Perman...
12 Gråsand <i>Anas platyrhynchos</i>	Par i ...
13 Ärtä <i>Anas querquedula</i>	VU Perman...
14 Skedand <i>Anas clypeata</i>	
15 Vigg <i>Aythya fuligula</i>	
16 Bergand <i>Aythya marila</i>	VU
17 Eider <i>Somateria mollissima</i>	VU
18 Alfågel <i>Clanula hyemalis</i>	
19 Sporre <i>Melanitta nigra</i>	

Skala: 65-65 arter

- Se till att fliken "Artlista" är aktiverad så ser du alla arter med häckningskriterium.
- Välj "Visa alla arter" under fliken "Artlista".
- Nu ser du alla inrapporterade arter i "din" ruta, och då även sådana som inte har ett häckningskriterium. Notera att en dåligt besökt ruta mycket väl kan sakna vanliga arter helt vid starten av inventeringen och då finns dom alltså inte med alls i denna lista.
- Välj (dvs klicka på arten) nu den art som du skall uppdatera (se nedan exempel för sångsvan).

Atlasinventering
 Atlasinventering, Fåglar i Södermanland (rapportomr.)

Projektbeskrivning:
 Fåglar i Södermanland (rapportomr.), 5x5 km

Atlasadministratör:
 Per Flodin

Projektperiod:
 2010-01-01 — 2019-12-31

Inställningar för kartan
 Välj art/taxon:
 Kartan visar: Mina rutor Atlasstatus (flera kan väljas):
 Visa

1 atlasrutor - Antal rutor med data 1

Sångsvan - Säker

Antal: Bedömning av antal: * Atlasvärde: Ruvande Spara Ta bort bedömning

Kategori: Aktivitet Filtretra

Kriterie, Aktivitet	Antal	Lokal, datum, observatörer
✓ 4, Ruvande	21 par	Lövhagen, Lag Ragnar Lagerk
4, Ruvande	1 ex.	Lövhagen, Lag Örjan Jitelius
4, Ruvande	21 par	Lövhagen, Lag Ragnar Lagerk
4, Ruvande	21 par	Lövhagen, Lag Ragnar Lagerk
4, Ruvande	21 par	Lövhagen, Lag Ragnar Lagerk
4, Ruvande	2 ex.	Lövhagen, Lag Örjan Jitelius
4, Ruvande	1 ex.	Lövhagen, Lag Ragnar Lagerk
4, Ruvande	1 Adult	Lövhagen, Lag Ragnar Lagerk
4, Ruvande	2 ex.	Lövhagen, Lagnövik, Srm 10 apr 2015 Claes Leijon
4, Ruvande	2 ex.	Lövhagen, Lagnövik, Srm 3 maj 2015 Claes Leijon

Sångsvan
Cygnus cygnus (LINNAEUS, 1758)
 Synonymer: *Anas Cygnus* LINNAEUS, 1758

Klassificering
 Rot: [Biota \(Liv\)](#)
 Rike: [Animalia \(Djur\)](#)
 Stam: [Chordata \(Ryggradsdjur\)](#)
 Understam: [Cranista \(Kraniedjur\)](#)
 Infrastam: [Vertebrata \(Ryggradsdjur\)](#)
 Klass: [Aves \(Fåglar\)](#)
 Ordning: [Anseriformes \(Antfåglar\)](#)

Ovanstående informationen har hämtats direkt från Dynamisk taxa: [Dyntaxa.se](#)

Atlasruta: 09H5j
 Rutansvarig: Göran Andersson
 6 Säker
 2 Trolig
 57 Möjlig
 65 Arter

Artlista Saknade arter (84) Ändringsrapport

Visa alla arter

#	Art	Status
1	Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	
2	Sångsvan <i>Cygnus cygnus</i>	Ruvande
3	Sädgås <i>Anser fabalis</i>	NT
4	Spetsbergsgås <i>Anser brachyrhynchus</i>	
5	Bläsgås <i>Anser albifrons</i>	
6	Grågås <i>Anser anser</i>	Perman...
7	Vitkindad gås <i>Branta leucopsis</i>	
8	Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	
9	Snatterand <i>Anas strepera</i>	Perman...
10	Bläsand <i>Anas penelope</i>	
11	Kricka <i>Anas crecca</i>	Perman...
12	Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i>	Par i ...
13	Ärtä <i>Anas querquedula</i>	VU Perman...
14	Skedand <i>Anas clypeata</i>	
15	Vigg <i>Aythya fuligula</i>	
16	Bergand <i>Aythya marila</i>	VU
17	Fider <i>Somateria mollissima</i>	VU
18	Ältägel <i>Clanula hyemalis</i>	
19	Sjöorre <i>Melanitta nigra</i>	

- Där kartan var nyss (till vänster) kommer nu en lista av fynd upp av arten du valde.
- Ovanför dessa fynd finns en ruta "Kategori" där ser du till att ordet "Aktivitet" är synligt.
- Nu kan du välja det högsta häckningskriteriet av arten, endera sådant som du själv lagt in på lokal i "din" ruta eller vad någon annan har lagt in och som du finner trovärdigt. Klicka på det alternativ du väljer vilket ska vara högsta möjliga kriterie för häckning. Kom nu ihåg att det är Artportalens ordningsnummer som gäller, dvs ju lägre siffra desto högre kriterie. I ovanstående exempel är ruvande par mycket bra och likställt med konstaterad häckning.
- Nu kommer det valda häckningskriteriet att synas för denna art för din ruta i diverse vyer
- Har du valt något fynd för första gången, eller gjort en ändring, måste du klicka på grön ruta "Spara" för att det ska få genomslag. Därefter är administrationen klar för denna gång av den valda arten.
- Välj nu en ny art från listan till höger, och fortsätt med detta tills du känner att du är klar för denna gång.

Allt ovanstående behöver man inte utföra efter varje inventeringstillfälle utan man kan göra det vid ett tillfälle efter häckningssäsongen, men det kan alltid vara bra att ha koll löpande på vad som finns eller inte finns i din ruta då det underlättar planeringen av själva inventerandet. Med vetskap om vad som saknas kan man utföra riktade besök i en specifik biotop. Dessutom är det rätt kul att se löpande hur inventeringen går framåt tack vare egna och andras fältinsatser.

För atlasinventerare som enbart utför inventeringsarbetet på papper:

- Var extra noggranna med lokalangivelser, så att de som kommer lägga in era uppgifter i Artportalen förstår dessa. Använd då de namn som finns på er karta och ange med ca meter och väderstreck om fyndet är på en inte namngiven plats.
- Ett fynd anges med häckningskriterium enligt listan i informationsmaterialet. Ange om du använder nya Artportalenumreringen eller den gamla numreringen om du enbart anger siffra för arten.
- För att ett fynd skall få häckningskriteriet "Permanent revir" så måste arten noteras på samma lokal vid två skilda tillfällen. Det räcker inte med att det är dagarna efter varandra, utan det skall vara någon/några dagar mellan observationerna.
- Givetvis skall fåglar som hörs i fjärran rapporteras där de sannolikt är och inte där observatören befinner sig.